

Державний вищий навчальний заклад
«Донецький національний технічний університет»
Кафедра управління гірничим виробництвом і охорони праці

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. ректора

_____ Ярослав ЛЯШОК

«_____» _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Безпека життєдіяльності і охорона праці»

Рівень освіти: перший (бакалаврський)

Спеціальності 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 072 Фінанси, банківська справа та страхування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

(шифр і назва спеціальностей)

Освітні програми «Економіка», «Облік і оподаткування», «Фінанси, банківська справа та страхування», «Менеджмент», «Маркетинг», «Економіка підприємства»

(назви освітніх програм)

Мова навчання: українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності і охорона праці» для здобувачів вищої освіти за освітніми програмами першого (бакалаврського) рівня галузей знань 05 Соціальні та поведінкові науки та 07 Управління та адміністрування.

20 вересня 2023 року. – 8 с.

Розробник: Бачуріна Я. П., ст. викл. кафедри УГВіОП.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри управління гірничим виробництвом і охорони праці

Протокол № 1 від 04.09.2023 р.

Завідувач кафедри УГВіОП _____ /Олександр ІСАЄНКОВ/

“ _____ ” _____ 20__ р

Схвалено науково-методичною комісією НМК-05/07 за галузями знань 05 Соціальні та поведінкові науки та 07 Управління та адміністрування

Протокол № 1 від 15.09.2023 р.

Голова НМК _____ /Ярослав ЛЯШОК/

“ _____ ” _____ 20__ р.

1. Загальна інформація

Форма навчання	Денна	Заочна
Статус	Обов'язкова (цикл загальної підготовки)	
Обсяг в кредитах ЄКТС	4	
Обсяг в годинах за навчальним планом, разом: в тому числі:	120	
лекції:	32	4
практичні заняття:	16	4
лабораторні заняття:	—	—
семінари:	—	—
самостійна робота:	72	112
Форма підсумкового контролю	Диф. залік	
Дисципліну викладають	Ст. викл. кафедри УГВіОП Бачуріна Ярослава Павлівна (Персональна сторінка на Wiki DonNTU) Контактний e-mail: yaroslava.bachurina@donntu.edu.ua Сторінка кафедри: https://donntu.edu.ua/gorn/ugv	

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Дисципліна «Безпека життєдіяльності і охорона праці» відноситься до обов'язкових дисциплін циклу загальної підготовки всіх освітніх програм першого (бакалаврського) рівня галузей знань 05 Соціальні та поведінкові науки та 07 Управління та адміністрування.

Мета вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності і охорона праці» полягає в тому, щоб забезпечити студентам знання про основні принципи, закони, норми та правила, які регулюють безпечну діяльність людини в різних сферах життя, а також сформувати у них уміння і навички застосовувати ці знання на практиці. Вивчення цієї дисципліни сприяє розвитку відповідальності за особисту та колективну безпеку, попередженню виникнення надзвичайних ситуацій, збереженню здоров'я та життя людини.

Дисципліна «Безпека життєдіяльності і охорона праці» забезпечує, поряд з іншими обов'язковими дисциплінами освітніх програм, наступні програмні компетентності та результати навчання:

Освітня програма	Загальні компетентності за ОП
«Економіка»	ЗК04. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК09. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.
«Облік і оподаткування»	ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
«Фінанси, банківська справа та страхування»	ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
«Менеджмент»	ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК11. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
«Маркетинг»	ЗК07. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК14. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
«Економіка підприємства»	ЗК09. Прагнення до збереження навколишнього середовища. ЗК10. Здатність діяти відповідально та свідомо.

Освітня програма	Фахові компетентності за ОП
«Економіка»	ФК02. Здатність здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами.
«Менеджмент»	ФК06. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо. ФК12. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.

Освітня програма	Програмні результати навчання за ОП
«Економіка»	ПРН02. Відтворювати моральні, культурні, наукові цінності, примножувати досягнення суспільства в соціально- економічній сфері, пропагувати ведення здорового способу життя. ПРН18. Використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність. ПРН22. Демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами, та у невизначених умовах.
«Облік і оподаткування»	ПРН 16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
«Фінанси, банківська справа та страхування»	ПРН 16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
«Менеджмент»	ПРН04. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень. ПРН12. Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації. ПРН15. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності.
«Маркетинг»	ПРН13. Відповідати за результати своєї діяльності, виявляти навички підприємницької та управлінської ініціативи.
«Економіка підприємства»	ПРН08. Застосовувати одержані знання й уміння для ініціювання та реалізації заходів у сфері збереження навколишнього природного середовища і здійснення безпечної діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.

3. Очікувані результати навчання

В результаті вивчення дисципліни студент має

знати:

- теоретичні основи безпеки життєдіяльності;
- джерела небезпеки та їх класифікацію;
- загрози, що спричиняють виникнення надзвичайних ситуацій;
- правові та організаційні основи охорони праці;
- основи фізіології та гігієни праці, основи виробничої безпеки;
- методологію застосування ризик-орієнтованого підходу для аналізу небезпек;
- основні фактори виробничого середовища, що впливають на здоров'я і працездатність людини, а також методи оцінки умов праці за факторами шкідливості і небезпечності;

- знати основні заходи щодо поліпшення умов праці та запобігання професійним ризикам, в тому числі професійним захворюванням, виробничому травматизму, аваріям і пожежам;
- управління охороною праці;
- основи цивільного захисту.

вміти:

- ідентифікувати потенційні небезпеки (розпізнавати їх вид, визначати величину і ймовірність їхнього прояву);
- визначати небезпечні, шкідливі і вражаючі чинники, що породжуються джерелами небезпек;
- розуміти причини й механізм дії небезпечних чинників на людину;
- прогнозувати можливість і наслідки впливу небезпечних та шкідливих чинників на організм людини;
- розробляти заходи і застосовувати засоби захисту від дії небезпечних, шкідливих та вражаючих чинників;
- запобігати виникненню надзвичайних ситуацій, а в разі їх виникнення вживати адекватних заходів і виконувати дії, спрямовані на їх ліквідацію;
- користуватися засобами індивідуального і колективного захисту;
- використовувати у своїй практичній діяльності правові, громадсько-політичні, соціально-економічні, технічні, природоохоронні, медико-профілактичні й освітньо-виховні заходи, спрямовані на забезпечення здорових і безпечних умов існування людини;
- вміти надавати першу допомогу потерпілим внаслідок нещасних випадків на виробництві.

4. Засоби діагностики результатів навчання

Оцінювання здатності самостійно виконувати завдання за проблематикою курсу здійснюється шляхом оцінювання виконання практичних робіт та індивідуальної розрахункової роботи.

За результатами виконання практичних робіт та індивідуальної розрахункової роботи оцінюється набуття навичок застосування відповідних норм і правил, засобів дослідження та аналізу умов праці, розрахунку необхідних показників та параметрів.

Підсумкове оцінювання дисципліни здійснюється за результатами бального оцінювання виконаних практичних робіт та індивідуальної розрахункової роботи у формі диференційованого заліку.

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Практичні роботи та індивідуальна розрахункова робота, що виконуються під час семестру відповідно до прийнятої в ДонНТУ схеми оцінювання дають можливість отримати до 100 балів. Максимальний бал, визначений схемою оцінювання, наведеною нижче, можливо отримати за умови своєчасного та правильного виконання завдань. За наявності помилок або при несвоєчасному виконанні оцінка знижується до 60% від максимальної.

Повне виконання та зарахування всіх практичних робіт та індивідуального завдання

(реферату) є умовою отримання диференційованого заліку.

Схема оцінювання:

Пр.1	Пр.2	Пр.3	Пр.4	Пр.5	Пр.6	Пр.7	Пр.8	РР	Підсумкова оцінка (диф. залік)
4	8	7	7	7	8	7	8	44	100
2,5	5	4	4	4	5	4	5	26,5	60

- Примітки: 1) Пр1, Пр2 і т. д – практичні роботи; РР – розрахункова робота;
 2) У числівнику максимальний бал – при своєчасному та правильному виконанні, у знаменнику – мінімальний (за наявності помилок, або при правильному, але несвоечасному виконанні);
 3) робота, що містить критичні помилки, не оцінюється.

Підсумковий результат оцінюється за 100-бальною шкалою та чотирибальною («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Відповідність між шкалами встановлюється наступним чином:

Оцінка диференційованого заліку	
За 100-бальною шкалою	За шкалою університету
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Основні теми дисципліни

І. Безпека життєдіяльності.

1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності. Таксономія небезпек.

- 1.1. Терміни та визначення.
- 1.2. Джерела небезпеки, небезпечні та шкідливі фактори.
- 1.3. Системний аналіз в безпеці життєдіяльності.
- 1.4. Надзвичайні ситуації.

2. Природні, техногенні, соціальні та соціально-політичні загрози, що ведуть до надзвичайних ситуацій.

- 2.1. Природні загрози, характер їх проявів і дії на людей, тварин, рослин та об'єкти економіки.
- 2.2. Техногенні небезпеки, їх причини та наслідки.
- 2.3. Соціальні та соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС.

3. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення то розвитку надзвичайних ситуацій.

- 3.1. Кількісна оцінка небезпек.
- 3.2. Ідентифікація небезпек.
- 3.3. Концепція прийняттого (допустимого) ризику.
- 3.4. Ризик-орієнтований підхід у забезпеченні безпеки.
- 3.5. Управління ризиком.
- 3.6. Якісний аналіз небезпек.

4. Підготовка до надзвичайної ситуації та дії в її умовах.

- 4.1. Менеджмент безпеки. Правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та територій у надзвичайній ситуації.
- 4.2. Безпека життєдіяльності в умовах надзвичайної ситуації.
- 4.3. Надання першої долікарської допомоги потерпілому.

5. Основи цивільного захисту.

- 5.1. Призначення, роль, місце та завдання цивільного захисту в Україні.
- 5.2. Основи державної політики у сфері цивільного захисту.
- 5.3. Єдина державна система цивільного захисту.
- 5.4. Сили цивільного захисту.
- 5.5. Режими функціонування єдиної системи цивільного захисту.
- 5.6. Організація цивільного захисту на об'єкті господарювання.
- 5.7. Основні заходи у сфері цивільного захисту.
- 5.8. Навчання та підготовка населення до дій в умовах надзвичайних ситуацій.
- 5.9. Фінансове забезпечення Єдиної державної системи цивільного захисту.

II. Охорона праці.

1. Вступ. Загальні питання охорони праці. Правові та організаційні основи охорони праці.

- 1.1. Вступ. Загальні питання охорони праці.
- 1.2. Правові та організаційні основи охорони праці.
- 1.3. Нормативно-правова основа охорони праці.
- 1.4. Державне управління охороною праці. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці.

2. Організація охорони праці на підприємстві.

- 2.1. Управління охороною праці на підприємстві.
- 2.2. Служба охорони праці підприємства.
- 2.3. Навчання з питань охорони праці.

3. Профілактика травматизму та профзахворювань.

- 3.1. Загальні положення.
- 3.2. Розслідування та облік нещасних випадків.
- 3.3. Порядок проведення спеціального розслідування нещасного випадку.
- 3.4. Звітність та інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин.
- 3.5. Розслідування та облік професійних захворювань.

4. Основи фізіології та гігієни праці.

- 4.1. Поняття та визначення фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії.
- 4.2. Гігієнічна класифікація праці.
- 4.3. Повітря робочої зони.
- 4.4. Освітлення виробничих приміщень.
- 4.5. Вібрація.
- 4.6. Шум, ультразвук та інфразвук.
- 4.7. Електромагнітні випромінювання радіочастотного діапазону.
- 4.8. Іонізуючі випромінювання.
- 4.9. Випромінювання оптичного діапазону.

5. Основи виробничої безпеки.

5.1. Загальні вимоги безпеки.

5.2. Електробезпека.

6. Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах.

6.1. Загальні визначення.

6.2. Нормативна основа пожежної безпеки.

6.3. Схема і алгоритм забезпечення пожежної безпеки об'єкта.

6.4. Класифікація приміщень і будівель за вибухопожежонебезпекою.

6.5. Способи і засоби гасіння пожеж.

6.2. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д. ф. н.	З. ф. н.
1	Статистична оцінка небезпечних та шкідливих чинників для життя людини	2	2
2	Розгляд надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру на прикладах	2	
3	Аналіз небезпек за допомогою побудови «дерева небезпек»	2	*
4	Надання першої долікарської допомоги потерпілому	2	*
5	Порядок розслідування нещасних випадків на виробництві	2	2
6	Визначення параметрів освітленості робочого місця	2	
7	Електробезпека. Вибір та розрахунок параметрів заходів попередження ураження електричним струмом	2	*
8	Визначення видів і кількості первинних засобів пожежогасіння на об'єкті робіт та протипожежного водопостачання	2	*
	Усього годин	16	4

*) виконується самостійно

6.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н.	З.ф.н.
1	Підготовка до практичних занять, опрацювання результатів та оформлення письмового звіту	32	32
2	Аналіз небезпек за допомогою побудови «дерева небезпек»	*	4
3	Надання першої долікарської допомоги потерпілому	*	4
4	Електробезпека. Вибір та розрахунок параметрів заходів попередження ураження електричним струмом	*	4
5	Визначення видів і кількості первинних засобів пожежогасіння на об'єкті робіт та протипожежного водопостачання	*	4
6	Виконання індивідуальної розрахункової роботи	8	16
7	Опрацювання лекційного матеріалу та матеріалів відповідної теми з рекомендованих джерел інформації	32	48
	Усього годин	72	112

*) виконується на практичних заняттях

6.4. Індивідуальне завдання

Навчальним планом передбачене виконання індивідуального завдання у вигляді розрахункової роботи за тематикою дисципліни, що включає такі складові:

1. Визначення оптимальних і допустимих умов праці за параметрами мікроклімату та кліматичними умовами.
2. Розрахунок кількості засобів індивідуального захисту.
3. Розрахунок показників виробничого травматизму.

7. Література

7.1. Основна

1. Зеркалов Д.В. Безпека життєдіяльності та основи охорони праці. Навч. посіб. для студентів гуманітарного блоку. К. : Основа, 2016. 268 с.
2. Безпека життєдіяльності і охорона праці : навчальний посібник / П. С. Атаманчук, В. В. Мендерецький, О. П. Панчук, Р. М. Білий. К. : «Центр учбової літератури», 2017. - 322 с.
3. Основи професійної безпеки та здоров'я людини : підручник / В. В. Березуцький [та ін.]; ред. В. В. Березуцький. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. 553 с.
4. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. / В. В. Зацарний, О. В. Зацарна, О. В. Землянська, Д. В. Зеркалов. К. : Основа, 2016. 204 с.
5. Основи охорони праці: Підручник. 3-тє видання, доповнене та перероблене./ К.Н. Ткачук, В. В. Зацарний, Д. В. Зеркалов, О. І. Полукаров, Ю. О. Полукаров, Т.Є. Луц та ін. За ред.. К.Н. Ткачука. К. : Основа, 2014. 456 с.

7.2. Нормативна.

6. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII. Дата оновлення: 09.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>
7. Кодекс цивільного захисту України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.10.2012 № 5403-VI. Дата оновлення: 06.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
8. Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX. Дата оновлення: 09.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20>
9. Державні санітарні норми і правила «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу» : затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України 08.04.2014 № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14>
10. Державні будівельні норми України. Природне і штучне освітлення. ДБН В.2.5-28:2018 : затв. наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 03.10.2018 № 26-4. Дата оновлення: 01.03.2019. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/12/V2528-1.pdf>
11. Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку ДСН 3.3.6.037-99 : МОЗ України. Постанова Головного державного санітарного лікаря України від 01.12.1999 № 37. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va037282-99>
12. Державні гігієнічні нормативи «Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97)» : МОЗ України, Постанова Голов. державн. санітарного лікаря від 01.12.1997 № 62. Дата оновлення: 12.07.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0062282-97>
13. ДБН В.2.5-67:2013 «Опалення, вентиляція та кондиціонування» : затв. наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального

господарства від 25.01.2013 № 24. Дата оновлення 28.08.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0024858-13>

14. Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.1992 № 442. Дата оновлення: 28.10.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-92-%D0%BF>
15. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF>

7.3. Допоміжна

16. Зеркалов Д.В. Безпека життєдіяльності та охорона праці. Монографія. К.: Основа, 2015. 978 с.
17. Безпека життєдіяльності, екологія та охорона праці [Текст] : енцикл. слов. / В. Е. Абракітов ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х. : ХНАМГ, 2012. - 396 с.
18. Гігієна праці: підручник / Ю. І. Кундієв, О. П. Яворовський, А. М. Шевченко та ін.; за ред. акад. НАН України, НАМН України, проф. Ю. І. Кундієва, чл.-кор. НАМН України, проф. О. П. Яворовського. Київ : ВСВ «Медицина», 2011. 904 с.
19. Зеркалов Д. В. Безпека працівника банку. Монографія. – К.: «Основа». 2014. – 765 с.
20. Зеркалов Д. В. Безпека працівника офісу. Монографія / – К.: «Основа». 2015. – 795 с.

8. Інформаційні ресурси

- <http://uas.org.ua/ua/services/standartizatsiya/109-2/> - ДП «УкрНДНЦ». Тексти національних стандартів, обов'язковість застосування яких установлена нормативно-правовими актами;
- <https://dsp.gov.ua/pokazhchyk-normatyvno-pravovykh-aktiv-z/> - Державна служба України з питань праці. Показчик нормативно-правових актів з охорони праці. Містить посилання на правила техніки безпеки та виробничої санітарії у різних галузях промисловості.